

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen
argazkiak, **herriz herri**

Zarautz, 1960-2010

(Bigarren edizioa)

2016ko azaroa

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizkidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen argazkiak,
herriz herri

Zarautz, 1960-2010

Bigarren edizioa

2016ko azaroa

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Aurkibidea

Aurkezpena. 6

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**.

1. ETApn, ETAm eta ETAk bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 9
  2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 25
  3. Egiletza argitu gabe duten urraketak eta bestelakoak. 29
-

Erabilitako iturri eta zerrendak. 31

Aurkezpena

2015eko irailaren 4an, Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak jendurrean aurkeztu zituen “Euskal kasuan izandako bizitzeko eskubidearen aurkako urraketan argazkiak, herriz herri (1960-2010)” izeneko dokumentuak. Guztira, 130 liburuxka dira, beste horrenbeste udalerriri buruzkoak. Ekitaldia egin zen Gogora – Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren egoitzan, Iñigo Urkullu buru zela, eta, han, liburuxka hauek banatu zitzaizkien alkateei.

Erretratu bakoitzak 1960 eta 2010 bitartean herri bakoitzean gertatu diren indarkeriazko heriotzen inguruan dagoen informazioa ematen du; betiere euskal kasuarekin lotuta dauden edo egon daitezkeen heriotzei buruzkoa. Helburua da memoriari buruzko udal-politika sustatzeko informazioa ematea, eta biktimengana eta haien senitartekoengana hurbiltzea. Egia esan, berehalakoan nabaritu zen dokumentu horiek udalen esku utzi izanaren eragina. Izan ere, 2014arekin alderatuta, laukoiztu egin zen 2015eko azaroaren 10ean Memoriaren Eguna ospatu zuten udalen kopurua.

Lehen edizio haren aurkezpenean argi adierazi zenez, bildutako kasuetatik gehienetan, dagoen informazioa bat dator eta nahikoa da. Dena den, kasu batzuei buruz, batez ere hirurogeiko hamarkadan, hirurogeita hamarreko hamarkadan eta laurogeiko hamarkada oso hasita zegoen arte izandakoetan, ez dago nahikoa informaziorik edo bertsio kontraesankorrek eta datu nahasgarriak agertzen dira; horrenbestez, oraindik ezin da azken ondorioa atera. Alde horretatik, beraz, azpimarratu zen lan hori ezin zela behin betiko amaitutzat eman, eta zabalik zegoela osatuz joateko.

Aurkezpena egin zenetik, ekarpen eta kontsulta ugari egin dituzte eraginpekoek, udalek zein herritarrek. Eta ohar horiei esker, asko hobetu da hasierako dokumentua. Hala, hartutako konpromisoa garaiz bete ahal izan da, eta prest da bigarren edizioa: 2016ko azarotik, udalen esku da, eta herritarrek ere eskura dezakete Gogoraren eta Bakegintza eta Bizikidetzako Idazkaritza Nagusiaren weguneetan.

Data horretatik aurrera eta bi webgune horietan, beste informazio-gune bat ireki da, “Aitortutako biktimak” izenburupean: informazio zehatza ematen du lege-arau baten babesean errekonozitu diren biktimei buruz. Terrorismoaren biktimei dagokienez, 1960tik aitortutako kasuak biltzen ditu, biktimei erreparazioa egiteko onartu diren legeak oinarritzat hartuta: 29/2011 Legea, 32/1999 Legea (Estatuko araudia) eta 4/2008 Legea (araudi autonomikoa). Funtzionario publikoek bizitzeko eskubidea urratu dieten biktimei dagokienez, 107/2012 Dekretuak aitortutako kasuak jaso dira, 1960tik 1978ra bitartekoak.

Aitortutako biktima horiez gain, badira aitortzeke dauden biktimak ere. Horietako asko datozen urteotan uztailaren 28ko 12/2016 Legea garatu zain daude: Eusko Legebiltzarrean onartu berri da, Euskal Autonomia Erkidegoan giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei errekonozimendua eta erreparazioa emateko. Beste kasu batzuk, berriz, ez daude argi ikerketarik egin ez zelako, bertsio kontrajarriak daudelako, urraketak nork edo zergatik egin zituen argi ez dagoelako edo ebazpen judizialaren zain daudelako.

Puntu honetan, beraz, bi datu-baseak elkarren osagarri dira. “Aitortutako biktimak” izeneko gunean, lege baten babesean aitortpena jaso duten biktimei buruzko informazioa biltzen da. *Udal-erretratuak* ez dira biktimei errekonozimendu ofiziala emateko agiri ofizialak, informazioa ematekoak baino. Zerrenda horretan, aitortutako biktimei buruzko informazioa ematen da, batetik, eta prozedura judizial bidez edo lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez aitortpena jaso zain dauden biktimena ere bai, bestetik.

60/147 Ebazpena da nazioarteko zuzenbideak biktimei zuzendutako politikak egiteko duen bitartekorik garrantzitsuen; Nazio Batuen Batzar Nagusiek onartu zuten, 2005ean. Ebazpen horren 9. artikuluan berariaz jasota dago pertsona bat biktimatzat hartuko dela, alde batera utzita kasua judizialki erabat argitu den ala ez. Horrela izan ez balitz, terrorismoaren edo bestelako indarkerien biktimak ezin izango lirateke biktimatzat hartu, baldin eta kasu horiek epaitu edo argitu gabe baleude, eta, ildo horretatik, ezin izango litzazieke erreparaziorik egin errekonozimendu-lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez.

Ez dira sartu *Udal Erretratu* hauetan nazioarteko zuzenbidearen estandar horien arabera bizitzeko eskubidearen urraketatzat hartu ezin daitezkeen kasuak, gertatutako unean zegoen indarkeria testuinguruarekin lotura zuzena izanik ere. Hor sartzen dira suizidioak, istripuak, indarkeriazko ekintza batean gertatutako heriotzak, polizia-kidegoen artean egindako ustekabeko tiroak...

Oinarri horien gainean, *Udal Erretratuak* egiteko, biktimei buruz argitaratuta dauden zerrenda guztiak aztertu dira: Barne Ministerioak, Nafarroako Gobernuak, Eusko Jaurlaritzak, biktimen elkarteek, komunikabideek zein egile partikularrek egindakoak. Udalerrri bakoitzeko liburuxkan sartu dira hala bere lur-eremuan izan diren biktimak, nola, ekintza bera beste nonbait gertatuta ere, herri horretakoak diren edo bertan bizi diren biktimak.

Bi ataletan egituratu da edukia: lehenengoan, bizitzeko eskubidearen urraketa nahikoa frogatutaz dagoen kasuak jasotzen dira, egileen eta hurrenkera kronologikoaren arabera antolatuta. Bigarrenean, berriz, nahikoa argitu ez direla-eta kalifikazio hori behin betiko baietsizat ezin eduki dezaketen kasuak biltzen dira.

EAEko udalek adierazitako behar batetik sortu zen lan hau; izan ere, memoria-ekitaldiak sustatzeko orduan, ez zuten nahikoa informazio udalerrian izandako biktimei buruz. Dokumentu honek tresna erabilgarria izan nahi du udal-arduradunek memoriari buruzko proiektuak egiteko orduan herriko informazio guztia eskura izan dezaten.

Azken batean, iraganean nozitutako terrorismoaren eta indarkeriaren aurrean memoria kritikoa bultzatzeko betebeharrak instituzionalari erantzutea da kontua. Biktimen oroimena bizirik iraunarazteko memoria, eta orainaldian eta etorkizunean giza eskubideekiko behin betiko konpromisoa helarazten duena, bereziki, bizitzeko eskubidearen eta pertsonen duintasunaren errespetuarekiko konpromisoa.

Garrantzitsua da argi izatea memoriaren politika publiko baten helburua ez dela *omenaldiak* egitea. Bi helburu nagusi ditu, eta zentzu sozial eta politiko sakonagoa dute helburu horiek: biktimei dagokienez, gertatutakoa gogoraraztea, jasan zuten bidegabekeria aitortzea, eta haienganako elkartasuna adieraztea beste behin ere, eta, gizarteari dagokionez, berriz, gogoeta kritikoa sustatzea iraganean gertatutakotik berriz ere gertatu behar ez duenaz hausnartzeko, edo, aitzitik, gertatutako horretatik azpimarratu behar denaz hausnartzeko.

Liburuxka hauetako bakoitza berriz ere gertatu behar ez duenaren eta ahaztu behar ez denaren erretratu da. Dokumentuaren izenburuan *erretratua* hitza jasotzen da, erretratuak gizakiaren irudia erakusten duelako; aurpegia, begiak eta espresioa dituelako. Erretratuak pertsona jakin bat irudikatzen du; izen, abizen, familia, lagun, istorio, amets eta proiektuak dituen pertsona jakin bat. Biktimen sufrimendu bidegabekia hezur-mamitzen duten aurpegiaren erretratua duzu dokumentu hau.

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

---

1. **ETApm, ETAm eta ETAk** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

---

1

Manuel López Treviño

Data: 1975/10/18.

Adina: 48 urte.

Non jaioa: Monterrubio de la Serena (Badajoz).

Destinoa: Zarauzko kuartela.

Seme-alabak: Sei seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETApn.

Heriotza-lekua: Zarauzko San Inazio kalea.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

2

Angel Berazadi Uribe

Bahitutako data: 1976/03/18.

Hildako data: 1976/04/08, goizaldean.

Adina: 58 urte.

Non jaioa: Zarautz (Gipuzkoa).

Bizilekua: Intxaurren auzoa, Donostia (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Sei seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Elgoibarko Sigma (Estarta y Ecenarro) enpresako zuzendari-kudeatzailea. EAJtik gertukoa. Zarautz K.E.ko presidentea izan zen.

Egilea: ETApm.

Heriotza-lekua: Elgoibarko bere enpresatik irteten ari zela bahitu zuten, Bilbo-Behobia autopistaren sarbidean. Handik Itziarko Ipiola baserrira eraman zuten, eta 21 egun eman zituen bahiturik. Elgoibarko Azkarate gainean hil zuten, Azkoitira doan errepidean, garondoan tiro bat jota.

Prozedura: Bahiketa, estortsio-saiakera eta su-armen bidezko hilketa.

Datu gehigarriak: ETApm-k bahitu eta hildako lehen pertsona.

3

Domingo Merino Arévalo

Data: 1978/07/05.

Adina: 27 urte.

Non jaioa: Ciudad Real.

Bizilekua: Zarautz (Duque hotelean zeraman hiru hilabete bizitzen). Lehenago, zortzi urte zituenetik aurrera, Zestoan bizi izan zen.

Seme-alabak: Alaba bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Ehun-saltzailea.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko Duque hotelaren ondoan, bere autoa aparkatzen ari zela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

4

Ángel Retamar Nogales

Data: 1980/11/03.

Adina: 26 urte.

Non jaioa: Palomas (Badajoz).

Destinoa: Zarauzko kuartela.

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibileko kaporal lehena.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko Haizea taberna.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Bertan hil ziren beste hiru guardia zibil: Arturo López Hernández, Julio César Castillejos Pérez eta Modesto García Lorenzo, bai eta herriko seme bat ere, Migel Lasa Arruabarrena. Lau herritar zauritu ziren: Ismael Agirre Unanue (23 urte), Basilio Elola (39 urte), Izaskun Garmendia (19 urte) eta Antonio Izquierdo (tabernako zerbitzaria), bai eta beste guardia zibil bat ere, Nicolás Martín Maestro.

5

Arturo López Hernández

Data: 1980/11/03.

Adina: 37 urte.

Non jaioa: La Zubia (Granada).

Destinoa: Zarauzko kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibileko kaporal lehena.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko Haizea taberna.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Bertan hil ziren beste hiru guardia zibil: Ángel Retamar Nogales, Julio César Castillejos Pérez eta Modesto García Lorenzo, bai eta herriko seme bat ere, Migel Lasa Arruabarrena. Lau herritar zauritu ziren: Ismael Agirre Unanue (23 urte), Basilio Elola (39 urte), Izaskun Garmendia (19 urte) eta Antonio Izquierdo (tabernako zerbitzaria), bai eta beste guardia zibil bat ere, Nicolás Martín Maestro.

6

Julio César Castillejos Pérez

Data: 1980/11/03.

Adina: 22 urte.

Non jaioa: Villaviciosa (Asturias).

Destinoa: Zarauzko kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko Haizea taberna.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Bertan hil ziren beste hiru guardia zibil: Ángel Retamar Nogales, Arturo López Hernández eta Modesto García Lorenzo, bai eta herriko seme bat ere, Migel Lasa Arruabarrena. Lau herritar zauritu ziren: Ismael Agirre Unanue (23 urte), Basilio Elola (39 urte), Izaskun Garmendia (19 urte) eta Antonio Izquierdo (tabernako zerbitzaria), bai eta beste guardia zibil bat ere, Nicolás Martín Maestro.

7

Modesto García Lorenzo

Data: 1980/11/03.

Adina: 23 urte.

Non jaioa: Ribadelago (Zamora).

Destinoa: Zarauzko kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko Haizea taberna.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Bertan hil ziren beste hiru guardia zibil: Ángel Retamar Nogales, Julio César Castillejos Pérez eta Arturo López Hernández, bai eta herriko seme bat ere, Migel Lasa Arruabarrena. Lau herritar zauritu ziren: Ismael Agirre Unanue (23 urte), Basilio Elola (39 urte), Izaskun Garmendia (19 urte) eta Antonio Izquierdo (tabernako zerbitzaria), bai eta beste guardia zibil bat ere, Nicolás Martín Maestro.

8

Migel Lasa Arruabarrena

Gertaeren data: 1980/11/03.

Hildako data: 1980/11/04.

Adina: 47 urte.

Non jaioa: Zarautz (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Ile-apaintzailea. EAJrekin lotutako familia batekoa.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Donostiako Arantzazu Ospitalean, Zarauzko Haizea tabernako komunetik ateratzen ari zela tiro batek buruan jo eta hamaika ordutara.

Prozedura: Su-armaz egindako tiroa.

Datu gehigarriak: Bertan hil ziren lau guardia zibil, Ángel Retamar Nogales, Julio César Casti-Ilejos Pérez, Arturo López Hernández eta Modesto García Lorenzo, eta lau herritar zauritu ziren: Ismael Agirre Unanue (23 urte), Basilio Eloia (39 urte), Izaskun Garmendía (19 urte) eta Antonio Izquierdo (tabernako zerbitzaria), bai eta beste guardia zibil bat ere, Nicolás Martín Maestro.

9

María José García Sánchez

Data: 1981/06/16.

Adina: 23 urte.

Non jaioa: Madril.

Destinoa: Informazio Brigada Zentrala, Gipuzkoan agregatua.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Informazio Brigada Zentraleko partaidea. Poliziaren Kidego Nagusiko ikuskatzaile emakumeen lehen promoziokoa.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Zarauzko polizia-operatibo batean, ETako komando bat inguratzen ari zirela Vista Alegre auzoan.

Prozedura: Su-armaz elkarri egindako tiroak.

10

Rafael Gil Marin

Data: 1983/07/31.

Adina: 30 urte.

Non jaioa: Valencia de las Torres (Badajoz).

Destinoa: Zarauzko (Gipuzkoa) kuartela.

Seme-alabak: Bi seme eta alaba bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Getariako portuan, beste guardia zibil batekin batera tabako-kontrabandoagatik atzemandako bi txalupa motordun zaintzen ari zela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, Enrique Rua Diaz guardia zibila hil zuten.

11

Enrique
Rua
Diaz

Data: 1983/07/31.

Adina: 27 urte.

Non jaioa: Verín (Ourense).

Destinoa: Zarauzko (Gipuzkoa) kuartela.

Seme-alabak: Alaba bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Getariako portuan, beste guardia zibil batekin batera tabako-kontrabandoagatik atzemandako bi txalupa motordun zaintzen ari zela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, Rafael Gil Marin guardia zibila hil zuten.

12

Francisco Muriel Muñoz

Data: 1986/06/28.

Adina: 30 urte.

Non jaioa: Archidona (Málaga).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibileko Terrorismoaren aurkako Landa Taldeetako (GAR) kidea.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Meaga gaina, Zarautz (Gipuzkoa).

Prozedura: Urrutitik eragindako bonba, Guardia Zibilaren ibilgailua pasatzen ari zela.

Datu gehigarriak: Terrorismoaren aurkako Landa Taldeetako (GAR) lehen kidea izan zen lanean hiltzen. GAR taldeko bost kide zauritu ziren: José María Baltasar Gil, Juan Carlos Carballo Gañán, Manuel Ángel Arenal Linares, Ramón Perona Sánchez eta Luis Pérez Bao.

13

Engraciano González Macho

Data: 1988/12/22.

Adina: 41 urte.

Non jaioa: Ondarroa (Bizkaia).

Bizilekua: Zarautz (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Sei hilabete lehenago hartu zuen Zarauzko Antxi puba.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Bere pubeko barraren bestaldean. Pertsona batek edari bat eskatu eta bi tiro jo zizkion.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

14

José Ignacio Iruretagoiena Larrañaga

Data: 1998/01/19.

Adina: 35 urte.

Non jaioa: Zarautz (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: PPko zinegotzia Zarauzko Udalean. Hala izan zen bere aita ere aurreko legegintzaldian. Familiaren egur-enpresan egiten zuen lan.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Zarauzko Gaztelu tabernan gosaldutik, bere autora igota Pilartxo Eneko bere etxetik kilometro bat baino gehiago egin, eta autoaren azpian erantsitako lehergailu batek ez-tanda egin zuen.

Prozedura: Lapa-bonba bat lehertuta.

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

---

2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

---

1

Juan Paredes Manot

Data: 1975/09/27.

Adina: 21 urte.

Non jaioa: Zalamea de la Serena (Badajoz).

Bizilekua: Zarautz (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Ez zuen seme-alabarik.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: 14 urte zituenetik, altzari-enpresa bateko langilea. ETApm-ko kidea.

Egilea: Guardia Zibileko eta Poliziako boluntarioen fusilamendu-pelotoia.

Heriotza-lekua: Bartzelona.

Prozedura: Heriotza-zigorra, fusilamendua.

Datu gehigarriak: Atxilotu zutenetik berrogeita hamar egunera, Gerra Kontseilu sumarisimoa egin zioten. Abokatuak lau ordu besterik ez zuten izan auzia aztertzeko eta behin-behineko ondorioen idazkia aurkezteko. Tribunalak atzera bota zituen abokatuen helegiteak, froga teknikoak eta lekuko-frogen zati bat. Egun berean eman zen epaia, epaiketaren ondoren, kondenatzen zen ekintza indibidualizatu gabe eta frogaren balorazio objektiborik egin gabe. Egun berean fusilatu zituzten beste lau pertsona: Angel Otaegi ETako kidea, Bartzelonan fusilatua; eta FRAPeko kideak: Ramón García Sanz, Humberto Baena Alonso eta José Luis Sánchez-Bravo, Hoyo de Manzanaresen. Gerora, "Txiki"ren familiak BVEren atentatu bat jasan zuen Zarauzko etxean. Eusko Jaurlaritzaren aitortza jaso du, ekainaren 12ko 107/2012 Dekretuaren bidez.

2

Felipe Suárez Delgado

Gertaeren data: 1976/04/10.

Hildako data: 1976/04/12.

Adina: 28 urte.

Non jaioa: León.

Bizilekua: Zestoa (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Zestoako Posta eta Telegrafoetako Bulegoko burua zen. Palentziako Herrera del Pisuergako bulegora aldatzea eskatu zuen, bai eta lortu ere, eta familia hara joanda zegoen.

Egilea: Guardia zibila.

Heriotza-lekua: Ospitalean, Guardia Zibilak Zarautzen ustez jarritako kontrol batean tiroak jaso zituenetik bi egunera.

Prozedura: Su-armaz egindako tiroak.

Datu gehigarriak: Hildakoarekin batera SEAT 124an zihoan Federico Astilleros Ocaña zauritu egin zen. Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen Zuzendaritzaren 2008ko ekaineko *Indarkeria politikoaren ondorioz izandako giza eskubideen urraketan biktimak* txostenean aipatzen da. 1970etik 1982ra, 19 pertsona hil eta 31 zauritu ziren poliziaren tiroen ondorioz errepideetako kontroletan.

Bizitzeko
eskubidearen
urraketak

---

3. **Egiletza argitu gabe** duten
urraketak **eta bestelakoak**

1

José Carlos Marrero Sanabria

Gertaeren data: 1986/06/28.

Heriotza-data: 1988/01/10.

Adina: 28 urte.

Non jaioa: Las Palmas Kanaria Handikoa.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibileko Terrorismoaren aurkako Landa Taldeetako (GAR) kidea.

Egilea: Bere buruaz beste egin zuen, Zarautzen ETaren atentatu bat jasan ondoren.

Heriotza-lekua: Bere buruari tiro jo zion ahoan Las Palmas Kanaria Handiko zentro psikiatriko batean, bisitan joan zitzaion guardia zibil lagun bati ustekabean arauzko arma kenduta.

Prozedura: Suizidioa. Hemeretzi hilabete lehenago Zarautzen jasan zuen bonba-atentatu batek buruko lesio larria eragin zion.

Datu gehigarriak: Zerrenda batzuetan agertzen da eta besteetan ez. Espainiako Barne Ministerioak biktima bezala errekonozitu zuen.

Erabilitako iturri eta zerrendak

- ABC: *ABC Especiales, Todas las víctimas del terror*, www.abc.es/especiales/eta/victimas
- Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey, *Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA*, Espasa, Madril, 2010.
- Arartekoa: *Euskadin terrorismoaren biktimei erakundeek emandako arreta*, Eusko Legebiltzarrari egindako txosten berezia, 2009ko ekaina.
- Argituz (Giza Eskubideen Aldeko Elkarte), www.argituz.org
- Arovite, Valentin de Foronda Gizarte Historiarako Institutua (UPV-EHU). www.arovite.com/bases-de-datos/
- AVT (Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.avt.org
- Barne Ministerioa. www.interior.gob.es/
- Calleja, Jose Maria; Sanchez-Cuenca, Ignacio: *La derrota de ETA. De la primera a la última víctima*, Adhara, Madril, 2006.
- Covite (Euskal Herriko Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.covite.org
- Egin: *Anuarios 1977-1982 eta Anuarios 1982-1997*.
- El Correo. <http://especiales.elcorreo.com/2006/eta/index.html>
- El País: *Las Víctimas*. www.elpais.com/especial/eta/victimas.html
- Euskal Memoria Fundazioa: *Datu-basea*. www.euskalmemoria.com
- Eusko Jaurlaritza. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es/
- Fernando Buesa Blanco Fundazioa (dokumenta- zio- eta ikerketa-zentroa). www.fundacionfernandobuesa.com
- Fonseca, Carlos (koord.). 1960. eta 2014. *urteen artean hildakoak eragindako erakunde terroristen atentatuen auzibideari buruzko txostena. Euskal kasua*. Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren enkarguz egina. Eusko Jaurlaritza. 2014ko abendua.
- Giza Eskubideen Zuzendaritza: *Motibazio politikoko indarkeria-egoeran gertatutako giza eskubideen urraketen eta sufrimendu bidegabeen biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es
- Juan March Fundazioa. Espainiako trantsizioari buruzko Linz artxiboa. CEACS. www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/Linz/

- Lazkaoko Beneditarren Fundazioaren Dokumentaziounea. www.lbfundazioa.org
- Libertad Digital: *In Memoriam: No olvidar lo involudable*. www.blogs.libertaddigital.com/in-memoriam/
- Marrodan, Javier; Araluce, Gonzalo; Garcia de Leaniz, Rocio; Jimenez, Maria: *Relatos de plomo. Historia del terrorismo en Navarra 1960-86*, Iruñea, Nafarroako Gobernua, 2013.
- Nuñez, Luis (koord.): *Euskal Herria y la Libertad* (8 lib.), Tafalla, Txalaparta, 1993.
- Pulgar Gutierrez, Belen: *Víctimas del Terrorismo: 1968-2004*, Madril, Dykinson, 2004.
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa. www.fundacionvt.org
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa: *Asesinatos de ETA en Álava*. www.alava.net
- Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza: *Kontrolatu gabeko taldeen, eskuin muturreko taldeen eta GALen terrorismoak eragindako biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.interior.ejgv.euskadi.net/r42440/es/contenidos/informacion/informacion_documentos_interes/es_document/adjuntos/informe%20final.pdf
- Vasco Press Agentzia: "Crónica de documentación y actualidad", 1.176. alea, 2004ko abuztua.
- Zenbait egunkari: *ABC, Berria, Deia, Diario de Noticias, Egin, El Correo, El Diario Vasco, El Mundo, El País, Euskaldunon Egunkaria, Gara, Hitz, La Razón, La Vanguardia, Noticias de Álava, Noticias de Gipuzkoa*.